

ЎЗБЕКISTОН ССРНИНГ ТАШКИЛ ЭТИЛИШИ

МАРКСИЗМНИНГ буюк назариятчи В. И. Ленин Коммунистик партиянинг миллий масала бўйича назарияси ва программасини ишлаб чиқди. У миллий масала пролетариат диктатураси, пролетар революцияси ва коммунизм галабаси тўғрисидаги масаланинг таркибий қисmidир, деб таънидлаган эди.

В. И. Ленин барча миллатлар ишчиларининг иттифоқига катта аҳамият берди. «Пролетариат, — деган эди Владимир Ильич, — бенигно барча ишчи ташкилотларида ҳамма миллат ишчилари билан жуда маҳкам ва тўла иттифоқ тузмасдан туриб, социализм учун кураш олиб борамайди ва ўзининг кундалик иқтисодий манфаатларини ҳимоя қила олмайди».

В. И. Ленин асарларида давлат тўғрисидаги марксистик назария ҳар томонлама ривожландирилди. У таълим бериб айтгандек, социализм манфаатлари Россияда яшовчи барча миллатларнинг рус пролетариати тевадарида маҳкам жиҳслаганини тақозо этади ва шунинг учун ҳам коммунистлар йиринк дават тарафдоридирлар.

Улуғ Октябрь социалистик революцияси галабасининг дастлабки кунидан Коммунистик партия чинкам демократик, ҳужур, интeрнационал ленинча миллий сиёсатни оғишмай ва изчиллик билан амалга оширишга киришди.

1918 йилда халқ оммасининг иродаси билан Туркистон АССР ташкил этилиб, у РСФСР составига ихтиёрий равишда кирди. Бу, ўлка халқлари ҳаётида катта тарихий воқеа, ўша даврнинг тарихий шарафига тўла жавоб берадиган давлат қурилишининг зарур формаси бўлди.

Орадан икки йил ўтган — 1920 йилда Ўрта Осиёда Хоразм ва Бухоро Халқ Совет Республикаларининг ташкил этилиши Ўрта Осиёда совет миллий давлатчилигини вужудга келтиришда янги катта қадам бўлди.

Ўшанда биринчи миллий совет республикаларининг тузилганлиги Совет ҳокимиятини мустақамлашда, халқ ҳужалигини тийлашда, ўзбеклар, қозоқлар, тоjikлар, туркманлар, қирғизлар ва бошқа миллатлар ҳамда эгаларини социалистик қуришга аҳамият жабб этишда катта роль ўйнади.

Туркистон, Бухоро ва Хоразмда совет тузуми қарор топган, табиини, революциядан илгарини мавжуд чегараларни тугатиш ҳамда уларни этнография жиҳатдан асослаган ҳолда янги чегаралар билан алмаштириш, яъни Ўрта Осиёнинг илгарги тақозо бўлган аҳолисини тегишли миллий республикаларга бirlаштириш проблемаси келиб чиқди.

Бошқача қилиб айтганда, Октябрь социалистик революциянинг дастлабки кунларидеги эълон қилинган «Россия халқлари ҳукуматлари декларациясида» мувофиқ ўзбек, тоjik, туркман, қозоқлар, қирғиз, қозоқ халқларининг ўз тақдирини ўзи белгилаш тўғрисидаги ҳуқуқини амалга оширишни ниҳоясига етказиш зарур эди. Шунинг айтиш кераки, миллий чегаралар ва совет миллий республикаларини ташкил этиш шунчаки бир мақсад бўлмади. Бу муҳим акт умумий мақсадга — Ўрта Осиёнинг бутун территориясида пролетариат диктатурасини мустақамлашга, унда яшовчи кенг меҳнатқамлаш оммасини давлатни бошқариш ишларида актив жабб қилишга, уларнинг кайталинмиши азоб-қувватли босқинчи четлаб, феодализмдан социализмга ўтиши жараёнини тезлатишга қаратилди.

Туркистон территориясини бир неча республикаларга бўлиш тўғрисидаги масала 1920 йилда келиб чиқди. Туркистон АССРнинг бир гуруҳ раҳбар ходимлари Туркистон, Ўзбекистон, Туркманистон ва Қирғизистон республикаларига бўлиш тўғрисида тавлиф киритдилар. В. И. Ленин бу муҳим масала билан жуда пухта шуғуланди. Туркистон АССРдаги ахвол тўғрисидаги материалларни диққат билан ўрганди ва таҳлил қилди ҳамда 1920 йилнинг 13 июнида Туркистон комиссиясининг лойиҳасини кўриб чиқиб, унга қўшилган тағирларни киритди ва «Туркистоннинг Ўзбекистон, Қирғизистон ва Туркманистонга бўлиниш келгасини (этнография ва ҳоказо келгасини) тўлиб чиқиш тошйирлигини ҳақиқат шунчаки қўйиш шунчаки ақралини шарти мувофиқлаш тўшунтириб берилишини» тавлиф қилди.

Ўша йилнинг 22 июнида «РКП(б)нинг Туркистондаги вазифалари тўғрисидаги қарор лойиҳасини ишлаб чиқишда В. И. Ленин: «Республикани 3 қисмга бўлишни олдиндан ҳал этилаёми» деб алоҳида таъкидлади. Гап шунданки, Владимир Ильич бу жараён ниҳоятда мураккаб ва муҳимлигини назарда тутиб, бунда шовишлик ҳулосалар чиқаришдан эҳтиёт бўлишни, масаланинг ҳамма томонларини, унга тааллуқли материалларни пухта ўрганиб чиқишни маслаҳат берди. Бу маслаҳат ва кўрсатмалар партия ва совет ташкилотларини конкрет ҳаракат программаси билан қуролландирди.

Ўрта Осиёда миллий чегаралаш ўтказиш масаласи В. И. Лениннинг ана шу кўрсатмалари асосида пухта ўрганиб чиқилган, 1924 йилнинг 11 январида РКП(б) Марказий Комитети Ташкилий бюросининг мажлисида биринчи марта муҳомама қилинди. Мажлисда Я. Э. Рудзутак Тошкентда бўлган ҳолида Туркистон, Бухоро ва Хоразм республикаларининг раҳбар ходимлари келгасини ўзлаштириб, бу муҳим тарихий тадбирни ўтказиш имкониятларини ва максалда мувофиқлигини пухта ўрганиш тошйирди.

1924 йилнинг февраль ойи октябрдаги миллий чегаралаш масаласи Бухоро Коммунистик партияси Марказий Комитетининг кенгайтирилган пленуми муҳомамасига қўйилди.

Миллий чегаралаш тўғрисидаги масала Туркистон АССРда ўша йилнинг 10 мартида

МУСУЛМОН КАМБАГАЛЛАРИ ҲАҚИДА, УЛАРНИ УЮШТИРИШ ВА ЭҚИТИШ ҲАҚИДА СИСТЕМАТИК СУРАТДА ВА МАКСИМАЛ РАВИШДА ГАМХУРЛИК ҚИЛИШ КЕРАК.

Бундай сиёсатни ишлаб чиқиш ва уни [бир қанча энг аниқ директивалар билан] мустақамлаш мумкин ва лозим.

Бу сиёсат бутун шарқ учун намуна бўлиши керак.

В. И. Ленин

Туркистон Коммунистик партияси ва Туркистон АССР Марказий Икрия Комитети Президиумининг Тошкент шаҳар партия ва совет ходимлари билан биргаликда ўтказилган қўшма кенгашида кенг муҳомама қилинди.

Хоразм Коммунистик партияси Марказий Комитетининг икрия бюроси бу масалани 1924 йилнинг февралда муҳомама қилди.

1924 йилнинг 5 апрелида РКП(б) Марказий Комитетининг Сиёсий бюроси А. Раҳимбоевнинг докладини муҳомама қилиб, Ўрта Осиё коммунистик ташкилотларининг Туркистон, Бухоро ва Хоразмнинг миллий чегаралаш тўғрисидаги тақлифларини кўриб чиқди ва уни принцип жиҳатдан маъқуллади. Ўша йилнинг 12 июнида эса РКП(б) Марказий Комитети Сиёсий бюроси «Бухоро ва Туркистон Компартиялари Марказий Комитетларининг ва Халқ Комиссарлари Советларининг тақлифлари»ни ҳисобга олиб, бундай қарор қилди:

а) Туркистон, Бухоро ва Хоразмнинг туркманлар яшайдиган қисмлардан мустақил Туркманистон республикаси тузилсин;

б) Туркистон ва Бухоронинг ўзбеклар яшайдиган қисмлардан мустақил Ўзбекистон республикаси тузилсин;

в) Хоразм республикасиндан туркманларни ажратган ҳолда бу республика ўз ҳолида қолдирилсин.

РКП(б) Марказий Комитети Сиёсий бюроси Туркистоннинг қозоқлар яшайдиган районларини Қозғистон АССРга бirlаштириш ҳамда бевосита РСФСР составига киритиш

КҮП МИЛЛАТЛИ ЯҒОНА СОВЕТ ДАВЛАТИ ИТТИФОҚДОШ РЕСПУБЛИКАЛАРНИНГ ҚАРДОШ ОИЛАСИДА ТЕНГ ҲУҚУҚЛИ РЕСПУБЛИКАЛАР ҚАТОРИДА БУНДАН ЯРИМ АСР МУҚАДДАМ ЎЗБЕКISTОН ССР ТАШКИЛ ЭТИЛГАНЛИГИ ЎЗБЕК ХАЛҚИНИНГ ВА РЕСПУБЛИКАДАГИ БАРЧА МЕХНАТҚАШЛАРНИНГ ТАРИХИДА ЖУДА КАТТА ВОҚЕА БҮЛДИ, МАМЛАКАТИМИЗДА ПРОЛЕТАР ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМИ ПРИНЦИПЛАРИ ТАНТАНА ҚИЛГАНЛИГИ, ЛЕНИНЧА МИЛЛИЙ СИЁСАТ ИЗЧИЛЛИК БИЛАН АМАЛГА ОШИРИЛГАНЛИгини КўРСАТУВЧИ ЯҚҚОЛ ДАЛИЛЛАРДАН БИРИ БҮЛДИ.

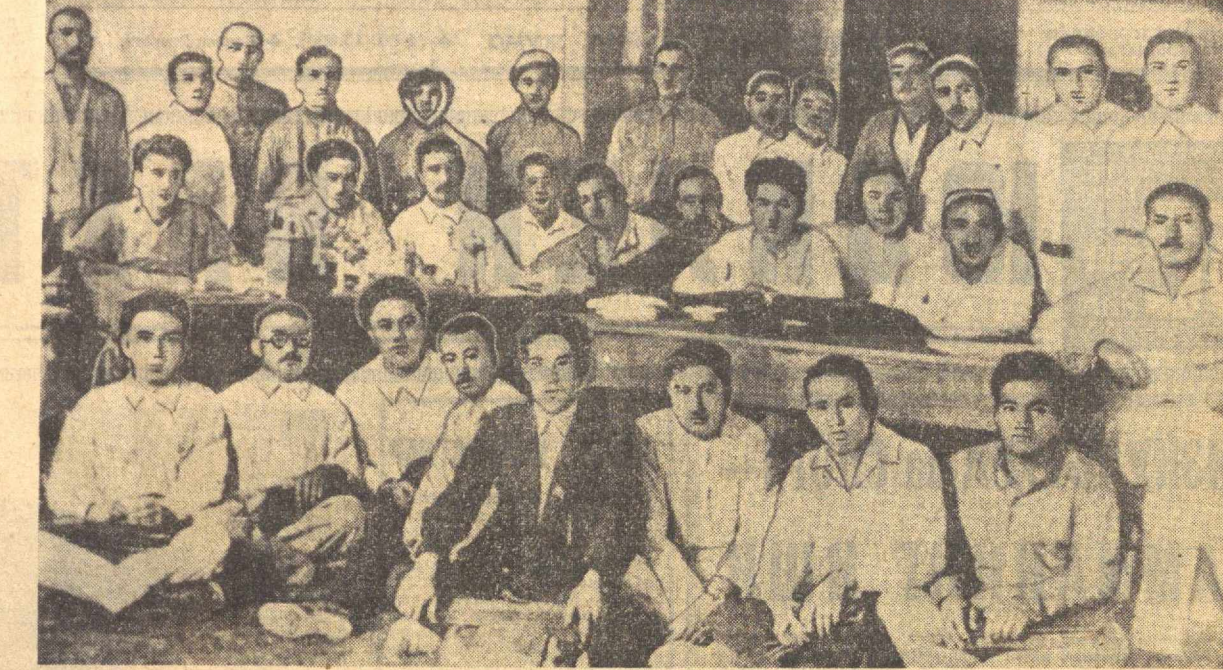
Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг «Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси ва Ўзбекистон Коммунистик партиясининг 50 йиллиги тўғрисидаги қарордан».

Қирғизистон автоном областини тузиш ва Ўзбекистон ССР составига Тоjikистон автоном областини тузишни зарур деб топди. Бундан ташқари, Ўзбекистон ва Туркманистон республикаларининг ССР Иттифоқи составига кириши, яъни совет миллий республикалари ташкил этилиши муносабати билан Туркистон ва Бухоро Коммунистик партияларини қайта қуриш, РКП(б) Марказий Комитети Ўрта Осиё бюросини сақлаб қолиш, Ўрта Осиё Иқтисодий Кенгашини тузиш ва ҳоказолар назарда тутилди.

Ўрта Осиё халқлари РКП(б) Марказий Комитети Сиёсий бюроси қарорини ҳурсандчилик билан қутиб олдилар. Бу тарихий ҳужжатда илгари қолоқ бўлган халқларни ҳар томонлама ривожлантириш, уларни социалистик қуришга актив жабб қилиш, бу ўлка халқларининг ўз миллий совет давлатчилигига эга бўлиши тўғрисидаги партиянинг ленинча гамхурлиги яққол аён этган эди.

Ўрта Осиёда миллий давлат чегараланишини ўтказишга бевосита тайёргарлик ишлари бошланиб кетди. Бу иш икки асосий йўл билан — сиёсий, оммавий-тушунтириш ишлари ҳамда ташкилий ва ҳужалик тадбирлари (яънидан ташкил этилаётган республикалар ва областларнинг чегараланиш белгилани, иқтисодий чегаралаш масалалари ва ҳоказолар) амалга оширилди.

Янги ташкил этилаётган республикаларнинг территориялари чегараланиши ва давлат мулкларини белгилаш учун Марказий территориал комиссия ташкил этилиб, унда маъмур республикалар ва областларнинг вакиллари тегилик асосида қатнашдилар. Комиссия ҳузурда ўзбек, туркман, қирғиз ва қозоқ муваққат бюралари (миллий комиссиялар) ҳамда тоjik ва қоракалпоқ қўшимча комиссиялари тузилди. Бундан ташқари маъмурий-ҳуқуқий, ер, иқтисодий масалалар (Миллатлараро иқтисодий комиссия), бюджет, маориф ва соғлиқни сақлаш бўйича қўшимча комиссиялар ҳам тузилди. В. И. Ле-

Суратда Ўрта Осиёни миллий чегаралаш комиссияси аъзолари, Иккинчи натор — чапдан 2-И. А. Зеленский — РКП(б) Ўрта Осиё бюросининг раиси, Ўрта Осиёни миллий чегаралаш комиссиясининг раиси, 3-И. Ойтоқов — Туркистон Марказий Икрия Комитети раиси, 4-А. Раҳимбоев — РКП(б) МК Туркистон комиссиясининг секретари, 7-Д. И. Манжара — РКП(б) МК ва Ишчи-деҳқон инспекцияси халқ комиссарлигининг Ўрта Осиёдаги вакили.

нин кўрсатмалари асосида РКП(б) Марказий Комитети ва унинг бевосита раҳбарлигида ўлка коммунистлари миллий чегараланиш ишларини кенг йўлга қўйдилар. Туркистон, Бухоро, Хоразм партия ташкилотларининг, партияси меҳнатқашлар оммасининг йиғилишларида қабул қилинган резолюциялар партия қарорлари бутун халқ томонидан қўллаб-қувватланганлигидан далелат беради. Ўрта Осиё халқлари янги совет миллий республикалари тузиш ишига зўр ғайрат билан киришдилар. Омманинг бу ғайрат-шижоатга коммунистлар етакчилики қилдилар.

РКП(б) Марказий Комитети раҳбарлигида Туркистон, Хоразм ва Бухоро партия ташкилотлари кенг меҳнатқашлар оммасига таяниб, Ўрта Осиё республикаларини миллий давлат чегаралашга тайёргарлик ишларини ниҳоясига етказдилар. Бунинг натижасида маъмур территорияларда яшовчи миллатнинг номига қараб янги миллий республикалар ва авто-

ластларнинг Революцион Комитетларига беришга қарор қилинди.

Ўзбекистон ССР территориясида бутун ҳокимият Муваққат Революцион Комитети — Ўзбекистон ССР Советларининг Таъсис съездида қадар амал қилган Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасининг биринчи ҳукуматига ўтди. Революцион Комитет раислигига Файзулла Ҳўжаев, Революцион Комитет аъзоларига Р. Исломов, Э. Хидиралиев, В. И. Изаюв, А. Раҳимбоев, Д. И. Манжара ва бошқалар сайланди.

Ўша йилнинг 5 декабрида Муваққат Революцион Комитет Ўзбекистоннинг барча меҳнатқашларига Муваққат қабул қилиб, Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси барпо этилганлигини билдирди.

1925 йилнинг 2 февралда Коммунистик партия ва Совет давлатининг атоқли арбоби, ССР Иттифоқи Марказий Икрия Комитетининг Раиси М. И. Калининнинг Тошкентга келганлиги Ўрта Осиё халқлари ҳаётида катта иқтисодий-сиёсий воқеа бўлди. Ун минглаб шахар ва қишлоқ аҳолиси Бутунитифоқ оқоқоқини зўр ҳурсандчилик билан, қўлоқ оғиб қутиб олди. Михаил Иванович Тошкент, Самарқанд, Бухоро, Андиқон, Фарғона, Қўқон, Ашхобода ва кўпгина қишлоқларда бўлиб, меҳнатқашларнинг митингларида ва йиғилишларида нутқ сўзлади, деҳқонлар, ишчилар, зиёлилар вакиллари билан суҳбатлар ўтказди.

1925 йил февралда Бухорода Ўзбекистон ССР Советларининг I съезди бўлди. Съезд «Ўзбекистон Совет Социалистик Республикасини тузиш тўғрисида Декларация» қабул қилди. Бу муҳим тарихий ҳужжат янги тузилган республикалар халқларининг иродасини ифода этиб, уларнинг иттифоқчи иродасини ҳуқуқ асосида, СССР составига кириш истагини билдирди.

Ўзбекистон ССР Советларининг I съезди республикада ҳужалик қурилиши, қўли совет аппарати, халқ маорифи тўғрисида ҳам жуда муҳим қарорлар қабул қилди.

Съезда республика давлат ҳокимиятининг раҳбар органи — Ўзбекистон ССР Марказий Икрия Комитети сайланди. Раҳбар орган состави 160 аъзо ва 44 кандидатдан иборат этиб тузилди. Ўзбекистон ССР Марказий Икрия Комитети Раислигига Йўлдош Охунбоев сайланди.

Съезд ҳукумат составини — Файзулла Ҳўжаев бошчилигида Халқ Комиссарлари Советини тасдиқлади.

1925 йилнинг март ойида Қоракалпоқ Автоном области Советларининг I Таъсис съезди бўлиб ўтди. Миллий чегаралаш масаласи юзасидан қабул қилинган резолюцияда Қоракалпоқ Автоном области тузилганлиги ва Унинг Қозғистон АССР составига кириши маъқуллади. Қоракалпоқ Автоном области тузиш ишига РКП(б) Қоракалпоқ области комитети ташкилий бюросининг солиқ секретари А. Досназаров катта ҳисса қўлди.

Ўрта Осиё халқларининг ўлкада миллий давлат чегараланиш тўғрисида бундан ҳоши-иродасини ва ташаббусини В. И. Ленин, РКП(б) Марказий Комитети ва унинг Ўрта Осиё бюроси рўбба чиқарди. Бу муҳим тарихий вазифани амалга оширишда Коммунистик партия ва Совет давлатининг атоқли арбоблари — М. И. Калинин, И. В. Сталин, В. В. Куйбишев, Я. Э. Рудзутак, С. И. Гусев, Г. В. Черенин, И. А. Зеленский, И. М. Варейшис ва М. И. Межлаук фалол меҳнат қилдилар. Ўзбекистоннинг миллий чегараланиши ва барпо этилишига Ўрта Осиё бюросининг аъзолари Ю. Я. Каржлик, Ф. Ҳўжаев, А. Раҳимбоев, А. Икромов, С. Т. Любимова, М. К. Левандовский, И. С. Шехельс, В. И. Изаюв, П. Охунбоев, Р. Исломов, Д. И. Манжара актив қатнашдилар.

Ўзбекистон КП Марказий Комитетининг «Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон Коммунистик партиясининг 60 йиллиги тўғрисида»ги қарорда Ўрта Осиёда ўтказилган миллий давлат чегараланишига ва бу ерда миллий совет республикаларини ташкил этилганлигига юксак баҳо берилган. Қарорда қайд қилингандек: «Ленин, Коммунистик партия Ўрта Осиё халқларига социалистик миллат бўлиб бirlаштириш учун барча зарур шароитларни таъминлаб бердилар. 1924 йилнинг октябрда совет Ўрта Осиёда миллий давлат чегараланиши ўтказилганлиги натижасида Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси ташкил этилди ва бу суверен давлат тенг ҳуқуқлилик асосида ўз ихтиёри билан СССР составига кирди».

Ленинча миллий сиёсатни амалга оширишда муҳим босқич бўлган миллий чегараланиш чоразининг Ўрта Осиё халқларини бир-бирдан ажратиб юборишга мўлжалланган мустақамлашчи режими оқибатларини батамом тугатиш ва бу халқларни миллий совет давлатида қайта бirlаштириб, экономиканинг ҳамда маъмурий социалистик ва шаллан миллий маданиятнинг барқ уриб ривожланишига йўл очиб берди».

СОВЕТЛАРНИНГ III БУТУРОССИЯ СЪЕЗДИ

1925 йилнинг 13 майида Ўзбекистон ва Туркманистон Совет Социалистик Республикаларини ССР Иттифоқи составига қабул қилиш тўғрисида яқдиллик билан қарор қабул қилинди. Бу тарихий қарорни Ўзбекистон ва Туркманистон меҳнатқашлари зўр кўтаринчи руҳ билан қутиб олди. Республикаларнинг ССР Иттифоқи буюк оқдасининг муносиб аъзоси бўлган кундан то ҳозирга қадар босиб ўтган тарихий ўзбек халқининг изрли йўлидир.

Ўзбекистон халқлари буюк оилада кенг тараққий этишга кириб олган учун буюк Ленин ва у барпо этган шовли Коммунистик партиядан, меҳрибон оғаси улуг рус халқидан ва мамлакатимиздаги барча қардош халқлардан абадий миннатдордирлар. Улар Ўзбекистон дийрнинг социалистик, иқтисодий-сиёсий ва маданий қиёфаси табиб бўлмас даражада ўзариб кетганлигини ҳақли равишда совет халқлари буюк дўстлиги ва ҳамкорлигининг ҳосияти ва самараси деб биладилар.

Бугунги кунда Ўзбекистон энг тараққий этган замонавий санаатга, кўп тармоқли ва юксак даражада ривож топган қишлоқ ҳўжалигига, илгор социалистик маданиятга эга бўлган индустриалган-қолқошланган республикадир. Халқимизнинг маънавий ҳаётида тарихда тенги йўқ ўзгаришлар юз берди. Бу зафарлар — улуг Ленин ва Коммунистик партия юборган энг қимматли кайта-оташин коммунистлар раҳнамолигига ўлкамизда амалга оширилган буюк яратувчилик ишлар натижасидир.

Улуг оиланинг муносиб аъзоси Ўзбекистон совет ҳокимияти йиллари моабийнда эришган улкан тарихий галабаларининг рамзи Улар қўлини бағридаги икки Ленин ордени ва Халқлар дўстлиги ордени порлаб турибди. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўрқок Л. И. Брежнев сўзлари билан айтгандай бу муқофот «Советлар мамлакат халқларининг буюлмас қардошларча иттифоқчи муносибатга Совет Ўзбекистон қилаётган хизмат муносиб эътироф этилганлигининг ифодасидир».

ЎРТА ОСИЁ республикаларида миллий давлат чегараланиши масаласи халқ оммасининг ўзи томонидан қўйилганлиги ва бу ҳолда ишчи барча халқларнинг манфаатларига мос бўлиб, уларнинг социалистик миллат бўлиб раванқ топишига олиб келганлиги юқоридаги фактлардан маълум. Ўрта Осиё халқлари, жумладан ўзбек халқининг Улуғ Октябрь социалистик революцияси галабасидан то ҳозирга қадар босиб ўтган шовли йўли, иқтисодий-сиёсий, иқтисодий-маданий тараққийда эришган улкан ютуқлари ва энг муҳими — унинг порлоқ истиқбол сари улкан қадамлари бутун жаҳонга аён. Бу факт рад этиб бўлмайдиган ҳақиқатдир.

Ленин ҳақиқатдан кўз юмиб ўрганиб қолган баъзи буржуа тарихчилар ва Ватенимизга хиёнат қилган кимсалар Ўрта Осиё халқларининг тарихини, уларнинг бугунги ҳаётини бузиб қўрашадиган ҳамон қайта-қайта турлар, улар кўриш йўллар билан, ҳар хил найрағлар ишлатиб, бўлмақур, ўқирмалар тарқатишга ҳўжмас қилар. Жумладан, буржуа тарихини В. Коллар бундай деб ёзди: «Советлар томонидан барпо этилган ҳар хил давлатлар ҳаётини организм матбосини дават омас. Кўп ҳолларда бу «давлатлар», тарихий тараққий орқали ёил ўз аҳолисининг истагига кўра, муайян географик сабаблар тўғайли пайдо бўлган эмас, улар шунчаки совет раҳбарлари ёил олий доҳий томонидан қабул қилинган қарорлар натижасида пайдо бўлган».

Бу — тарихни сохталаштирувчилар, жумладан, Колларнинг ўзини ниққан бўлган. Чунки Ўрта Осиё республикаларининг миллий давлат чегараланиши Улка халқларининг ўз ташаббуси билан ўтказилди. 1924 йилда М. И. Калинин халқ оммасининг ана шу ташаббуси ҳақида таъкидлаб, бундай деган эди: «Миллий чегаралаш юқоридан буюрилган ва кабинетда ўтириб ўйлаб чиқарилган нш эмас, балки... Совет Шаридини меҳнатқаш халқларининг чинкам орузумидларининг ифодасидир». Фактлар ўқар бўлади. Уни рад этиш ҳақиқатдан кўз юмидир. Улуғ Советлар оиласида Ўзбекистон Совет Социалистик Республикаси муносиб аъзо эъланиши, унинг халқлари улуг Ленин барпо этган ва вояга етказган Коммунистик партия ва Совет ҳукуматининг кундалик йрдими тўғайли тобора камол топаётганлиги ҳеч ким рад этилмайди-ган ҳақиқат бўлиб келди ва бундан кейин ҳам шундай ҳақиқат бўлиб қолаверди».

Қ. ҲАСАНОВ,
тарих фанлари доктори, профессор.

Чет элликлар Ўзбекистон ҳақида

Ўзбекистоннинг Совет ҳокимияти йилларида икисиз тараққийга эришиши социалистик тузумнинг, коммунистик голларнинг, ленинча миллий сиёсатнинг улугворлигини кўрсатувчи аjoyиб ҳолатдир.

Янош КАДАР,
Венгрия Социалистик ишчи партиясининг биринчи секретари.

Биз Ўзбекистон тэмисолада қурбонлар ва машаққатларга кирамай, эътибор овозиди учун кайрамонча курашаётган. Уруғвай халқининг эртанги кунини кўридик. Силарнинг муваффақиятларингиз, Октябрь муваффақиятлари — бизнинг галабага бўлган ишончимизни янада мустақамлашди.

Родней АРИСМЕНДИ,
Уруғвай Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари.

Биз жуда қисқа муддатда ўзбек халқи томонидан қилинган улкан ишларнинг гувоҳи бўлдик. Янги ўтмишда қолоқ ва маърузул остида эзилб келган халқ эндиликда биринчи класс индустрияси, илмий асосда ривожланган қишлоқ ҳўжалиги ва ёш миллий маданияти бўлган илгор миллатга айланган.

Леон ШУХМАН,
Аргентинанинг маданият арбоби.

Биз Ленин кўрсатмаларига биноан тубдан ўзгарган Мирзачўлим кўрдик. Табиати бундай бўйсундириш фақат социализм жамиятигагина ҳосилдир.

С. УГАИ,
япониялик журналист

Бўйсундирилган Мирзачўлда инсон бўлиш бахт эканлигини ҳис қилсан. Совет халқи социализм табиатини ҳам ўзгартири олишини амалда кўрсатади.

Э. СЕПАДА,
мексикалик журналист.

Ўзбекистонда илмий-тадиқот ишлари Совет Иттифонининг бошқа юлларидангидеи яхши ривожланган. Республика яхши тайёрланган жуда кўп илмий назарлар ва илмий текшириш учун йиринк базага эга.

С. Б. МАЖРУҲ,
афғонистонлик олим.

Мен Ўзбекистонда гўзал социалистик жамият қурилганлигини кўрдим. Тосима ТОНАКА,
япониялик жамоат арбоби.

«РАСМ МУАЛЛИМИ»

ФЕЛЬЕТОН

Оббо! Бу одамга нима бўлди? Қариганда қармоққа тушиб, расомликини ҳавас қилиб қолди. Бир қўлида қалам, бир қўлида эҳ қорғоз. Учоқ бошида шумшайиб турган бор экан. Шундайлигича чизса бўлармикан? Яхшиси сузини тўкиб ташлайди. Уқув программасида куруқ челек расмини чиздириш кўрсатилган.

Унақасига бир чизик тортиди, бунақасига икки... Чизик устига чизик чалқашаверди. Челекка ўхшамасди. Хуноб бўлиб кетди.

— Бор, менга нима! Яхшиси, манва шу челекни синфга олиб кираман. Болалар қанақасига чизса, шунақасига чизиб олишсин. Чиза олмаганига «2!» Тўртинчида ўқиб туриб, шу ишни ҳам эплай олма-са...

Челекка қараганда чойнак расмини чизиб осонроқ бўлар. Юм-юмалоқ нарса. Битта жўмрак, битта банд, яна битта қопқоқ. У қаердандир чойнак топиб келди. Биқинида пахта гули бор эди.

— Дардисарей, ўзини-ю чизарман, манва гулини нима қилдим!

Кўп уринди. Эҳ-хе, талай қорғоз қора бўлди. Лекин сал бўлса ҳам чойнакка ўхшамасди.

— Кел, бунини челекка солиб олай. Бошинида ўқийдиган бола арзимаган чойнак расминиям чизолмасинми?

Ниҳоят, Қиличев жўжа расмини чизмоқчи бўлди. Оппа-осон. Она товуқ ортидан эргашиб юрадиган бир митти жонивор суратини, наҳотки қойил қилолмас! У даб-дурдудан кулиб юборди. Январада жўжа нима қилсин! Яхшиси, олтинчи синфга кириб, болаларга: «Хой, жўжани кўргансанлар», расминчи чизларинга, — дейди. Чизаганларга «5», чиза олмаганга «2!» Янги чиққан «рasm муаллими» Остон Қиличевга энг «юқори» баҳо — «1»!

Аслида тарих муаллими бўлган О. Қиличев ҳаётида шу йилнинг 12 январида «тарихий» воқеа юз берди. У чойнак-пиёла кўтариб, 5-синф хонасига кириб келди. Болалар бир-бирининг биқинига туртишди: «Директоримиз нега чойнак-пиёла кўтариб юрибдилар!»

— Салом, болалар! Утиринглар! Бугундан эътиборан мен сизларга расмдан дарс бераман!

Синфда гур кули кўтарилди.

— Хой, ким у кулиган! Ҳозир «2» қўйиб қўяман. Дафтар-қаламларнинг оларнинг! Манва бу нима?

— Чойнак! — болалар узун-қисқа қикқирди.

— Манва буниси-чи?

— Пиёла!

— Баракалла! Яъни чойнак билан пиёла. Тўшунарликми? Саволларинг йўқми?

— Йўқ.

— Яхши, энди ишга ўтамиз. Энг аввал чойнак расмини, кейин пиёлардаги ёзувлар бир неча хил рангдаги сийх билан битилган. Дафтарнинг чойнак-пиёлаи стол устида қолдириб, коридорга чиқди. Ҳозиргина кўрсатган хунари ўзига таъбир қилган бўлса керак, жилмайиб кўрди.

Қаранг, бешинчи синф болаларининг биттаси чойнак, биттаси пиёла расмини чизмоқчи урунмоқда. Қандай қилиб чизмоқчи? Ким улерага ўргатади? Қиличевми?

Энди Қиличевга қаранг. Директорлик студида ястаниб ўтирибди. Қилдиган ишининг тайини йўқ. Болалар олдига қайтиб киргудек бўлса: «Чойнакни қандай чизамиз? Пиёлани-чи?» — деб саволга тутиб қолишлари мумкин. Яхшиси, кўнграқ челингунича шу ерда утираверади. Халиг чойнак-пиёла болаларнинг ўзлари келтириб беришар.

Шу кун Остон Қиличев 6-синф болаларига ҳам айтади расм муаллими деб таништирди. Орадан роса тўрт кун ўтган, у 4-синфга челек кўтариб кирди.

— Салом, болалар! Тез бўлинглар! Челек расмини чизасизлар! Болалар рўпардидан челекка қараб куймайдик қолди.

Фориш райондаги 28-сакизи йиллик мактаб директори Остон Қиличевнинг ҳе йўқ-бей йўқ расми ажаблантирмади. Сабаби, у 5-8 синфларда меҳнатдан худди ана шу усулда «дарс бериб» келаётган эди.

Мактабда на устакхона бор, на меҳнат дарсига тегишли асбоб-ускуна. Қиличевнинг календары иш планида эса дарс пайтида манва шундай масалаларни ҳал этиш аниқ кўрсатилган:

«Меҳнат. 5-синф. Егоч материални билан ишлаш. Электр техникасидан фойдаланиш. Металл билан ишлаш.»

Остон Қиличев бола тарбиясида кўпчиликка ҳаммаша шундай «манува» кўрсатиб келади. Угли Оролни 6-синфдан кейин ўқитмай қўйди. Қиз Сабодат 4-синфини аранг битирди. Сингласи Эркин Қиличевга шу юксак «амаррага» ҳам ета олмади.

Чаманда гул очилди. Чамканга тақ, чамканга.

28-мактаб илмий бўлим мудири Хурсанд Темировнинг «календарь план» дафтарини кўрган бир киши беҳосдан шу ашулани айтиб юборибди. Ажабланим.

Ҳар бир жумласи икки-уч имло хотодан ҳоли бўлмаган бу дафтардаги ёзувлар бир неча хил рангдаги сийх билан битилган.

Демак, 28-мактабда таълим-тарбия эмас, талон-торож ишлари авж олган эканда, дерсиз! Отангизга раҳмат. Яна бир-икки мисол келтирилик. Аввалги йиллик директорнинг ўртанча ўғли Саттор Остонов хўжалик ишлари бўйича отасига ўринбосар эди. 1973 йилнинг октябрда у «ота меросини» икки қўлба акиси Орол Остоновга топширди. Қўйишдан тўнжигача-қўнжигача, деганлари шу бўлса керак! Бу ердаги қингир ишлар ҳақида Фориш район прокуратурасига аризонма таълиқларнинг оялик маош имло қўймадликларидан аниқланди. Таажуб, ҳақ олган одам, наҳотки, қўл қўйишга эришса! Афсуски, икки ўртада яширинган сир, «туя кўрдигини» — йўқ, билдида ёпиб юборибди.

Қисқиси, ўзи тарбияга муҳтоб бўлган Остон Қиличевдек «тарбиячи» ҳақда гапирман, десак гап тўри. Ажаб! Ҳўйман, таъхир-тарбия, билим оламан, яхши инсон бўлиб этишман, деган ширин умид билан 28-мактаб бағрига қадам қўётган ўғил-қизларнинг тақдирини, наҳотки, шундай бир шахс қўлига топшириб қўйилса!

Остон Қиличев бола тарбиясида кўпчиликка ҳаммаша шундай «манува» кўрсатиб келади. Угли Оролни 6-синфдан кейин ўқитмай қўйди. Қиз Сабодат 4-синфини аранг битирди. Сингласи Эркин Қиличевга шу юксак «амаррага» ҳам ета олмади.

Чаманда гул очилди. Чамканга тақ, чамканга.

28-мактаб илмий бўлим мудири Хурсанд Темировнинг «календарь план» дафтарини кўрган бир киши беҳосдан шу ашулани айтиб юборибди. Ажабланим.

Ҳар бир жумласи икки-уч имло хотодан ҳоли бўлмаган бу дафтардаги ёзувлар бир неча хил рангдаги сийх билан битилган.

Демак, 28-мактабда таълим-тарбия эмас, талон-торож ишлари авж олган эканда, дерсиз! Отангизга раҳмат. Яна бир-икки мисол келтирилик. Аввалги йиллик директорнинг ўртанча ўғли Саттор Остонов хўжалик ишлари бўйича отасига ўринбосар эди. 1973 йилнинг октябрда у «ота меросини» икки қўлба акиси Орол Остоновга топширди. Қўйишдан тўнжигача-қўнжигача, деганлари шу бўлса керак! Бу ердаги қингир ишлар ҳақида Фориш район прокуратурасига аризонма таълиқларнинг оялик маош имло қўймадликларидан аниқланди. Таажуб, ҳақ олган одам, наҳотки, қўл қўйишга эришса! Афсуски, икки ўртада яширинган сир, «туя кўрдигини» — йўқ, билдида ёпиб юборибди.

Қисқиси, ўзи тарбияга муҳтоб бўлган Остон Қиличевдек «тарбиячи» ҳақда гапирман, десак гап тўри. Ажаб! Ҳўйман, таъхир-тарбия, билим оламан, яхши инсон бўлиб этишман, деган ширин умид билан 28-мактаб бағрига қадам қўётган ўғил-қизларнинг тақдирини, наҳотки, шундай бир шахс қўлига топшириб қўйилса!

Остон Қиличев бола тарбиясида кўпчиликка ҳаммаша шундай «манува» кўрсатиб келади. Угли Оролни 6-синфдан кейин ўқитмай қўйди. Қиз Сабодат 4-синфини аранг битирди. Сингласи Эркин Қиличевга шу юксак «амаррага» ҳам ета олмади.

Чаманда гул очилди. Чамканга тақ, чамканга.

ЧЕТ ЭЛ

ДЎСТОНА АЛОҚАЛАР МУСТАҲКАМЛАНМОҚДА

КИТВЕ, 3 апрель. ТАСС мухбири А. Рачков хабар беради:

«Биз яқинда Совет Иттифоқининг Олмалик шаҳрига қилган савфариимиз чоғида қизғин қабул қилиб олинганлигимизни ҳаммаша адиқмизда тутамиз, — деди ТАСС мухбири билан суҳбатда Замбиядаги Китве шаҳрининг ҳокими Гарри Лупули. — Қардошларим бу шаҳарлар кўндан бери дўстлар. Совет кишилари Замбиядаги ҳаётга ва бизнинг шахримизга зўр қизиқиш билан қарайдилар. Олмаликда бўлган чоғимизда биз шунга яна бир марта қаноат ҳосил қила олдик. Биз қардошлик алоқаларини янада ривожлантириш ғоясини ҳамда иккала шахтёрлар шахрининг ҳаёти тўғрисида мунозама равишда ахборот юбориб туришни тўла-тўқис «қўлаб-қувватлаймиз».

Шаҳримиз хали жуда ёш, деб давом қилади Гарри Лупули, бундан қирқ йил аввал мис-руда қони яқинида барпо этилган. Китве эндиликда мамлакатнинг катталиги жиҳатидан иккинчи шаҳар бўлиб қолди. Унда қорак миллион аҳоли бор. 1964 йилда Замбия мустақилликка эришгач, мис қазиб чиқариш гуриллаб ривожлана бошлагандан сўнг Китведа айниқса кўп янги курилышлар пайдо бўлди. Мис бизнинг асосий бойлигимиздир, деди Китве ҳокими. Жаҳонда энг катта руда запасларимиз Замбия бутун экономикасининг негизини ташкил этади. Шунинг учун

ДЎСТЛИК ҚУРИЛИШИДА

ДАМАШҚ, 3 апрель. (ТАСС мухбири). Ҳозирги кўндал кунлар Фрот тўғриси қурилишдаги ишлар тобора жўш урмоқда. Асбоб-ускуналарни монтаж қилди-ла, деди Китве ҳокими. Жаҳонда энг катта руда запасларимиз Замбия бутун экономикасининг негизини ташкил этади. Шунинг учун

фақиятли суратда тўхтатиб қолдиришга амийндрлар.

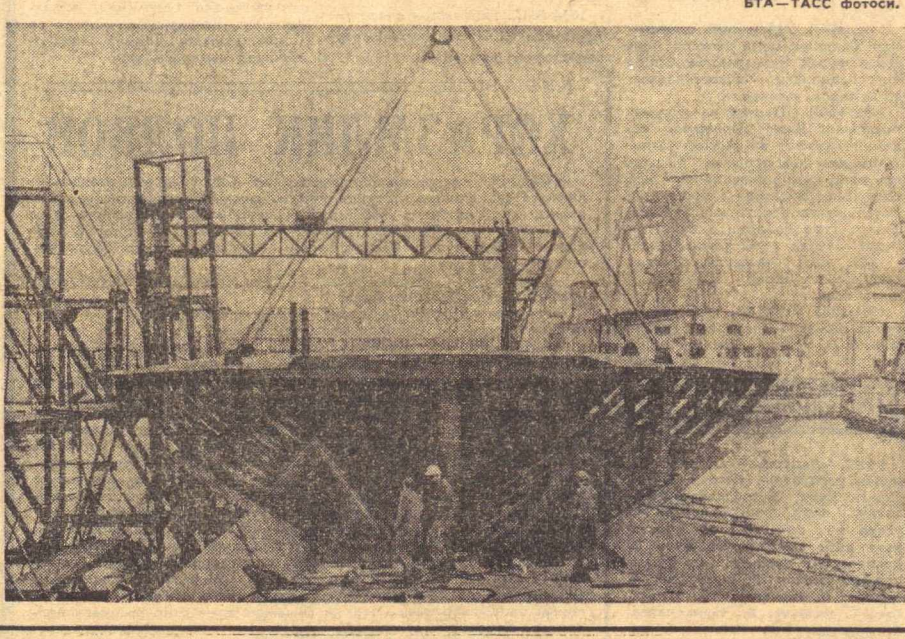
Дарё ҳавасидаги ерларни ўзлаштиришда совет ташилотлари Сурияга катта ердам бермоқдалар. Уларнинг кўмаги билан сув омборидан гарб томонда жойлашган Мекнес массивида жами 70 миң гектарга яқин ерни ўзлаштириш мўлақот қилинмоқда. Бу ерда совет муҳассислари ёрдамида давлат хўжалиги, 17 миң гектар ерни ўз ичига оладиган ирригация системаси на катта насос станцияси қурилмоқда.

Фротдаги азим ишпоотни Сурия Араб Республикасининг президенти Ҳафиз Асад бузғилмас Сурия — Совет дўстлигининг рамзи деб атади. Бу ишпоот республика экономикасининг асоси бўлиб қолади.

НАВБАТДАГИ МАЖЛИС

ЖЕНЕВА, 3 апрель. (ТАСС). Бу ерда, БМТ бўлими ҳузуринда АҚШ доимий ваколатхонаси биносидан Совет — Америка доимий маслаҳат комиссиясининг навбатдаги мажлиси ошди. Бу комиссия ракетадаги муқофда системаларни чеклаш тўғрисида СССР билан АҚШ ўртасида 1972 йил 26 майда тузилган шартномани ҳамда стратегик ҳужум қуролларини

чеклаш соҳасидаги баъзи бир тадбирлар тўғрисида мунозафат битимининг шунингдек ядро уруши чизиқини хавфини камайтириш тадбирларини тўғрисидаги 1971 йил 30 сентябрда иккала мамлакат ўртасида тузилган битимнинг мақсадлари ва қондаларини амалга оширишга кўмаклашишни лозим.

Варнадаги Димитров номи немасоэлини устакхонаси Болгария Халқ Республикасидаги энг йирик корхоналардан бири. Совет Иттифоқи ва Узоро Иқтисодий Ердан Кенгашига аъзо бўлган бошқа мамлакатлар билан ҳамкорлик қилиш тўғрисида устакхона кувавати йилдан-йилга ортиб бормоқда. Суратда: Совет Иттифоқи бююртмаси билан Варнада янги таннер қурилмоқда.

ТЕЛЕТАЙП ДЕНТАСДАН

◆ НЬЮ-ЙОРК. Алабама, Кен-тунни, Теннесси, Огайо ва Миссисипи штатларида кучли бўрон бўлиб ўтди.

Миллий об-ҳаво муҳтамамининг маълумотига қараганда, шу вилоятлар устидан ўтган кучли шамол ўз йўлида учраган автомашиналарни учириб юборган, дархатларни илдизи билан кўпурган, уйлар ва иморатларни бузиб ўтган. Уйлар, касалхоналар, саъдо марказларига шикаст етказган.

Бир неча киши ҳалок бўлган, уйлаб кишилар каттиқ жароҳатланганлар.

◆ ЛОНДОН. Англиянинг салкам 66 миң тонна ҳажмли «Юни Элизабет-2» океан лайнери машина бўлимининг иши издан чиққандан кейин Кариб денгизига қимирламай тўхтаб қолди. Дунёдаги энг катта пассажир кема-ларидан бири бўлган бу лайнер нинда 1.600 пассажир ва юмандининг 940 аъзоси бор эди. Лайнернинг эгаси бўлган «Юнада» компанияси вакилининг айтишича, флотак Бермуд оролларида 430 километр жануби-ғарбда содир бўлган.

ДЕХЛИ, 3 апрель. (ТАСС мухбири). Вирланган Миллатлар Ташиқлотининг Осие ва Узоқ Шарқ учун иқтисодий комиссиясининг Коломбода ўтказилган сессиясида маошлар яна Советлар қарши хурж қилганлиги Ҳиндистоннинг савдо-саноат доираларида таъжуб ва ғазаб тўғриси билан кўнб олинди. Хитой делегациясининг бошлиги Совет Иттифоқининг ривожланиётган мамлакатларга бераётган ердами дўстона, чинакам интернационалистик характерда эканлигига доғ туширишга уриниб, бу ердан тўш мамлакатларнинг экономикаси устидан совет контролини ўрнатишга қаратилган, деган сарфсатами ишлатди.

ТАСС мухбири Хардвар оғир электр асбоб-ускуналари заводининг директори К. Л. Пурига учраб шу даъволи шарҳлаб беришнинг даъвоси қилди. «Маошларнинг лавозолари, — деди у, — мутлақо асоссиздир. Ҳиндистон — Совет ҳамкорлигининг энг катта объектларидан бирининг раҳбари сифатида мен тўла асос билан айта оламанки, Совет Иттифоқи Ҳиндистонга бизнинг мамлакатимизни гуллаб-яшнаб турган индустриал давлатга айланганда астойдил иштироқ мўлдаси билан ердан бормоқда. Шунинг ҳам таъкидлаб ўтти зарурини, совет ердами бизнинг зиммамизга ҳеч қандай сийсий мажбуриятларни юкламаётир».

«Башарти, фойда тўғрисида гапирилдиган бўлса, — деди сўзини давом эттириб К. Л. Пури, — Пенялик тўхматчиларга шунинг эслатиб ўтти уришнинг, совет кредитлари йилга 2,5 процент ҳисобдан берилмоқда. Ҳолбуки, ривожланиётган мамлакатлар гарб давлатларидан олинган кредитлар учун ҳар йил 5 процент ва ундан ҳам кўпроқ фойда тўлашга мажбур бўлмоқдалар».

«Узоқ вақтдан бери совет муҳтамамининг билан ёнма-ён ишламоқдаман, — деди К. Л. Пури, — совет энергетика корхоналарига кўп мартабало бериб келганман, шу сабабли комид ишпоч билан айта оламан».

ТАСС мухбири Хардвар оғир электр асбоб-ускуналари заводининг директори К. Л. Пурига учраб шу даъволи шарҳлаб беришнинг даъвоси қилди. «Маошларнинг лавозолари, — деди у, — мутлақо асоссиздир. Ҳиндистон — Совет ҳамкорлигининг энг катта объектларидан бирининг раҳбари сифатида мен тўла асос билан айта оламанки, Совет Иттифоқи Ҳиндистонга бизнинг мамлакатимизни гуллаб-яшнаб турган индустриал давлатга айланганда астойдил иштироқ мўлдаси билан ердан бормоқда. Шунинг ҳам таъкидлаб ўтти зарурини, совет ердами бизнинг зиммамизга ҳеч қандай сийсий мажбуриятларни юкламаётир».

СОВЕТ ФОТОАППАРАТИНИНГ ДОВРУҒИ

ТОКИО, (ТАСС мухбири). 1972 йилда Японияда 7.000 совет фотоаппарати, 1973 йилда 10.000 камераси сотилди. Бу — таъриба учун сотилган аппаратлар ва камералар эди, дейишди совет фотоаппаратларини сотиш билан шуғулланувчи Япониянинг «Мэйбо» фирмасида. Бизнинг таҳминимиз тўғри чиққанлигига ҳурсандимиз: совет фотокамералари бизнинг харидорларимиз орасида катта доврўғ эйди. Бу йил компания Совет Иттифоқидан 50.000 фото-

Э. КЕННЕДИНИНГ АЙТГАНЛАРИ

ВАШИНГТОН, 3 апрель. (ТАСС). Сенатор Э. Кеннеди Вьетнамдаги урушнинг тўхтатишга ва тиқчилини тиклаш тўғрисидаги битимни доимо бузғилган Сайгон режими АҚШ ҳар томонлама қўлаб-қувватлаётганлигини танқид қилди. Бу сийбат, деб таъкидлади сенатор, АҚШнинг шу райондаги сийсий ва ҳарбий можароларга аралашиниши ҳақиқатан ҳам бас қилди ми ёни йўқми, деган масала ҳуусида шубҳа тўғдирмоқда.

Вашингтоннинг Сайгон режими бераётган мадади ҳар йили америкалик солиқ тўловчиларга 3 миллиард долларга тушмоқда, деб таъкидлади Э. Кеннеди.

ПЕКИНЛИК ТУҲМАТЧИЛАРГА ЗАРБА

Совет Иттифоқи Ҳиндистон билан дўстлиқдан бирон бир гаварали маъсудга эришни йўлига фойдаланиб ўтти асно уришга йўқ. Ҳиндистон — Совет дўстлиги ўзаро манфаатли ҳамкорлигининг мустаҳкам принципилари, бир-бирининг манфаатларини ўзаро ҳурмат қилдишга асосланган.

«Мен Хитой делегацияси бошлигининг Коломбодаги сессиясида айтган уйдирма гапларини жуда кескин равишда рад қилмаман, — деди ириворарда К. Л. Пури. — Совет кишилари Хардварда ҳам, Ҳиндистон — Совет ҳамкорлигининг бошқа қўлига объектларида ҳам ўзларининг самийийликлари ва беразликларини, фидоқорона меҳнат қилишлари, ҳар дақиқа ердан беришга тайёр бўлиб туришлари — бизнинг ҳиндларнинг дилларини ром қилдилар. Улар ўзларининг бой таъриба ва билимларини билан ишчилари ва инженерлари билан баҳам қўрмоқдалар, мамлакатимизнинг фаровонлигини оширишга, унинг иқтисодий потенциалини кўпайтиришга ҳар томонлама кўмаклашиш учун қўлларидан келган ҳамма ишчи қўлларидан қўлаб-қувватлаб кўмаклашмоқдалар. Совет Иттифоқи ёрдами ва техниканинг кўмаги Ҳиндистонга халқаро империализмининг ва уларга тобора зўр бўлаётган пекинлик туҳматчиларнинг гаваралиликларига ва илвогарликларига қарши туриш имконини бормоқда».

Н. КОЛЬЦОВ.

СССР КОМПОЗИ СОЮЗИНИНГ СЪБИ

СССР Композиторлари союзи V съезди делегатларнинг нутқларида мамлакатимизда музика ҳаётининг урғун маънаси янги бўлиб келди. 3 апрелда съезд Союзлар уйини Колонна залда ўзининг давом эттирди. Совет музика санъатининг юксак вази-фалари, халқнинг маънавий ҳаётидаги роли тўғрисида қизиқарли ижодий гаплар айтилмоқда. «Электросталь» заводининг пӯ-

лат кувачиси, СССР Олий Советининг депутаты, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони В. Постников съезд делегатларини табриқлаб бундай деди: — Биронта ҳам қўшқин билмайдиган кишини тасаввур этиш жуда қийин. Ота-боболаримиз, оналаримиз лирик қўшқиларни, меҳнат қўшқиларини, турмуш қўшқиларини, тарихий қўшқиларни куйлаганлар. Биз ҳам шундай қў-

СПОРТ

КАМОЛОТ ЙЎЛИДА

Саноат, транспорт, қурилиш ва қишлоқ хўжалигини малакали ёш нардлар билан узлуksиз тўлдириб бориш мақсадида совет ёшлари тарбиясига оталарча ғамхўрликнинг ёрми тисмоли ўлароқ мамлакатимизда ҳунар-техника таълим давлат системаси нег йўлга қўйилган. 3 таъин ўтган йилдан ортиқ давр мобайнида бу системанинг ўқув юрларида ихтисос ўргатиш билан бирга, бўлгуси ишчиларнинг жисмоний тарбиясига ҳам катта аҳамият бериб келинмоқда. Камолот йўлининг тарбияси ўзаро алоқадор бўлиб, сериоз меҳнат ва ишчиларнинг тарбияси билан малакали ёш ишчиларнинг тарбияси еттигиришнинг энг баркамол йўли бўлиб келди.

Ҳунар-техника билим юрларида жисмоний тарбия ишларини ахшилатиш талаблари ўртасида физкультура ва спортни нег омалаштириш, уларни спорт секциялари ҳамда «Меҳнат ва СССР Муҳофазатига тайёр» физкультура комплекси нормативларини топишига жавоб этиши янада пухта-роқ уюштиришда «Меҳнат резервлари» кўнгилли спорт жамияти катта роль ўйнамоқда. Бу жамиятнинг республика Советига 152 физкультура коллективи бирлашган бўлиб, уларда 56 миңдан зиёд йигит-қиз спорт маҳоратини эгалламоқда. Жонқурак тренерларнинг самарали меҳнати туфайли кейинги йилларда «Меҳнат резервлари» жамияти республика Советига халқаро ва СССРда хизмат кўрсатган спорт мастери, 56 спорт мастери, миңдан зиёд мастерилик номзод ва биринчи разрядли спортчилар тарбиялаб етиштирилди. 1973 йилнинг ўзида 34 миңга яқин оммавий раъридали спортчи, 25 миңгга ўтмишдорли, 13 миңгга яқин инструктор ва спорт судьяси ҳамда 17 миңгга ортиқ «СССР туристи» ишондорли тайёрланди. Малакали спортчилар тайёрлиш план топирилари ҳам охириб бажарилди.

Спортчиларимиз республика ва Бутуниттифок мусобақаларида муваффақиятли натижалар қозғашди. Тошкентда олимпи ўйналган ишчи-тирикчи сукучи Н. Устинова, Иттифонимизда довг тарватган акробатлар А. Носити ва М. Тоқиев, уларнинг ишдорлари А. СССР кубогини совиридорлари А. Очипов ва А. Якубовлар, шунингдек халқаро мусобақалар ва СССР биринчиликларидан республикамиз шухротиغا шухрат қўшган боксчилар Е. Шерстнев, Н. Хромов, Ҳ. Усмонов, Ю. Калинин, танкичи футболчилар Ю. Пшеничников ва В. Қаҳҳорев, курашчилар Қ. Аеракулов ва Р. Мамажонов раби спортчилар номини ним эшитилган дейсан.

Спортдаги муваффақиятлар аввало оммавийликка, қолгасига спорт базаларига боғлиқ. Шу боисдан жамият спорт базаларини мустақамлашга алоҳида эътибор қилинмоқда. Утган йили билим юрларида бир неча спорт заллари қурилди, физкультурачилар кучи билан бешта мерганлик тири, олтинча ёғи сувиш ҳаваси, 120 дан ортиқ баскетбол, волейбол ва кўла тўпи майдончалари бунёд этилди. Республиканинг баъзи об-ластларида ўқув машгулот база-лари қурилиши мўлжалланмоқда. Шу ўринда республика пойтахтининг Чилонзор районига қад кўтарилган спорт комплекси ҳақида алоҳида тўхталиб ўтиш керак. Комплекс стадион, тўртта зал, бир қанча ёғи майдончалар, тренерлар кончалари ва ёраччи бинолардан иборат бўлади. Айниқса спорт ўйинларига мўлжалланган зал эътиборга лойиқ. 30х38 метр ўлчамли залда бир йўлда сайқал номанда волейбол мусобақаси ўтказиши мумкин. Спорт базаларини жамоатчилик асосида қуришда Тошкент, Фарғона ва Самарқанд об-ластларида ҳам катта ишлар амалга оширилди. Биз ҳар бир ҳунар-техника билим юрларида ёғи спорт комплекси бўлишига ҳа-

ракат қилаётимиз. Ҳозирги кунда замонавий талабга жавоб берувчи спорт иншоотларимиз кам, 38 ўқув юрлари эса, қиш пайтида жисмоний тарбия дарслари ўтказиш учун мўтақо шароит йўқ.

Ҳунар-техника билим юрларида махсус программа асосида ҳафтада икки марта физкультура-дарси ўтказилади, бунда машгулотлар самарадорлигини оширишга, жисмоний тарбия ўргатувчиларига методик ёрдам кўрсатиш ва ўлар малакасини оширишга алоҳида эътибор беришмоқда. Афсуски, баъзан ўқув юрларида жисмоний тарбия ишлари савийаси замонавий талаблар даражасида эмас. Бунинг устига икки соатлик дарсларни бир кунда кетма-кет ўтказиш ҳолати ҳам учраб туради. Физкультура дарслари ўргатишнинг комплекс методини ўзлаштириш ва шу метод асосида ишлашга дадил ўта бериш лозим. Бу тадбир аввало битирувчилар жисмоний тарбиясини янада ахшилатишга, талабалар ГТО комплексининг барча нормативларини тўлиқ бажаришига қаратилмоғи керак.

Ўқув юрларида спортнинг 23 дан ортиқ тури, шу жумладан даво-до тарғиб қилинмоқда. Талабаларимизнинг оқис, ёрқин ва классик кураш, акробатика, велоспорт, баскетбол, волейбол, футбол бўйича эришадиган натижалари ёмон эмас.

Ешларнинг жисмоний камол топишида оммавий туризмнинг роли катта. Ётган йилнинг ўзида 30 миңгга яқин йигит-қиз туристик туриш ва дискуссияларга бўлиб-ди. Республика пойтахтида «Романтик», Самарқандда «Ешлик» ва Бухорода «Аланига» туристик клублари жамоатчилик асосида ишламоқда.

Жисмоний тарбиянинг мажбурий программасига қиритилганига қарамай айрим ҳунар-техника билим юрларида, айниқса қишлоқлардаги ўқув юрларида енгил атлетика, волейбол, баскетбол, кўла тўпи каби оммавий турлар бўйича секциялар қуришни индидай ташвиш уйғотди. Утган ўқув йилида 40 дан ортиқ билим юрларида енгил атлетика ва сувиш секцияси ишламаганини мўътадил ҳол деб буладими, ахир. Баъзи ўқув юрларида эса спорт базаларида кўнгиллиларнинг фойдаланилмаётган. Насб-амалий тайёрларлик бўйича программа мажбу, аммо айрим ўқув юрларида ёш ишчиларнинг келгуси ҳаётидаги бу муҳим тадбирга лояллик билан қаралмоқда.

Зобекистон Компартияси Марказий Комитетининг «Республика ўқув юрларида жисмоний тарбиянинг аҳвири» ҳақидаги қарорига асосан спортни ривожлантириш тўғрисидаги қарорда таъкидланганидек тағдиқи асосий вазифамиз «...барча ўқув юрларида малакали физкультура мўлазимлари билан таъминлаш, замонавий методикани нег жорий этиш, ўқув юрларида спортнинг қайси турларини ривожлантириш учун зарур шароитлар бўлиши, ёш шундай шароитларни яратиш имкони бўлса, уларни спортнинг шухрати бўйича янада ахшироқ ихтисослаштиришнинг давом эттириш-лаб иборат.

Ана шу қарор асосида ёшларга коммунистлик тарбия беришнинг муҳим соҳасига раҳбарликнинг ахшироқ юзасидан бир қанча таъкидий тадбирлар белгиланди, билим юрлари раҳбарлари, жисмоний тарбия ўргатувчилари ва «Меҳнат резервлари» жамияти тренерлари иштирокида қарор асосида қилинган ишларни муҳим ҳолатида мақсадида махсус негтайтирилган Пленум ўтказилди. Ички ўринбосарларнинг жисмоний баркамол қилиб тарбиялашдек олжанаб мақсад йўлида бундан буён ҳам гайрат-шиқват билан ишлаш системасидаги барча ҳодимларнинг шарафли бурнидир.

П. ҚАЮМОВ,
Зобекистон ССР Министрлар Совети Ҳунар-техника давлат Комитетининг раиси.

ФАКТЛАР... РАҚАМЛАР...

1924 йил «Туркистон физкультура» журналининг биринчи сонидан республика физкультурачилари 29.850 кишидан иборат экани эълон қилинди.

1926 йил Халқ хўжалигини тиклашдек қийин даврда Ўзбек спортининг йирик байрами — 1-Бутун ўзбек спартакиадаси ўтказилди.

1928 йил Ўзбекистон спортчилари биринчи марта халқаро майдонга чиқиб, Коммунистик Спорт Интернационали спартакиадасида иштирок этидилар.

1936 йил. Партия ва ҳукуматимизнинг Шарқ елларини қадимий хуруфот ва рикор шароити пажасидан, паранки Балосидан озоқ қилиш сийбатиининг илк тантанаси сийфатида ўтказилган Хотинқизлар республика биринчи физкультура байрами Ўзбекистон спорт ҳаётида катта воқеа бўлди.

1940 йил. Физкультурачилар сафи кенгайиб, 70 миңг кишига етди.

1941-1945 йиллар. Тўрт юздан ортиқ оммавий спорт тадбирлари ўтказилиб, уларда етти юз миңг киши иштирок этди.

Урушдан кейинги йиллар республика физкультура ҳаракатида янги-янги юксалиш йиллари бўлди.

1954 йил. Ўзбекистонда дастлабки СССР спорт мастерлари етишиб чиқди. Улар сажик киши эди.

1956 йил. Ўзбекистон спорт делегацияси СССР халқлари I спартакиадасида қатнашди.

дан зиёд киши иштирок этди. Урушдан кейинги йиллар республика физкультура ҳаракатида янги-янги юксалиш йиллари бўлди.

1954 йил. Ўзбекистонда дастлабки СССР спорт мастерлари етишиб чиқди. Улар сажик киши эди.

1956 йил. Ўзбекистон спорт делегацияси СССР халқлари I спартакиадасида қатнашди.

КУРАШ

ХОРАЗМЛИК ПОЛВОН

Майдонда полвонлар беллашардилар. Саъдулла ҳам отасининг пилжига суқилганича ингоҳини ўртага тиккан. Спортчилар ўз вақтларига қароб навабига-наваб куч синашардилар. Гал Сафарга етиб келди. У енгилмас деб ном таратган рақибни даст кутариб алдарди. Сафар кўндан бери кутилган ғалабага эришди. Атрофда олқишлар янгради...

— Беллашувга чоғлари қалай, — деди Сафар уйга қайтаётганда укасига, — бошлайверамизми?

— Саъдулла ўзини қуролсиз ҳимоя қилмоқчи эмас, — гапга қўшилди отаси. — Андижончасига олишадива.

— Йўқ, йўқ. Фақат акамнинг йўлини таялаб қўйганман, — жавоб қилди Саъдулла. — Ҳар қалай, самбо-самбо-да.

Укасидаги курашга бўлган ихлосини сезган Сафар уни катта дарадар сари етказди. Кураш сирларини ўргатиб, чиниктирди. Тоғ сойларидек жўшқин, шўх болалик йиллар шу тарихга орта қолди. Саъдулла Куръоз етулик аттестатини Хоразм Давлат педагогика институтининг жисмоний тарбия факультетига топширди. Билганларимиз назарий жиҳатдан пухталашга аҳд қилди. Ешларидан каттакичи мусобақаларда беллошиб юргани ўқиш-ўрганиш йилларида ҳам асқотди. Курашнинг барча турлари билан, умумжисмоний машгулотлар билан узлуksиз шуғулланиш кучига-куч қўша борди. Маҳоратини оширди. У студентлик йилларидаёқ буюроча кураш ҳамда самбо бўйича Хоразм область терма командасига аъзо бўлди.

1971 йил. Тошкентдаги «Обиляе» спорт саройи кураш мухлислари билан лиқ тўлган. Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг телевидение ва радиодиффузия қантешиб комитети соврини учун финал олишувлар давом этарди. Ғиламда ярим оғир вақтдаги полвонлар, Хоразмлик студент С. Куръознинг номи пойтахтлик мухлисларга ана шу мусобақада танилди. Унинг қадаст ва чаконлиги иқтибозларни ҳайратга солди. Ғалаба натижасини сурган йигит шайнига қарсақлар янгради. Саъдулла шарафли ном эгаси — «СССР спорт мастери» бўлди.

Унинг қобилияти кураш бўйича республика мутахассислари ва устозларнинг диққатини тартиди. Саъдулла Ўзбекистон терма командасига аъзо қилиб олинди. Аввал у самбо бўйича республика мусобақасида кумуш совриндор, кейин Ўзбекистон XVI спартакиадасида муваффақиятли қатнашиб, биринчи бўлди. Алоҳида тайёрларлик машқларидан сўнг Ватеникам пойтахти Москвага СССР халқларининг V спартакиадасида серкувчи республикамиз шарафини ҳимоя қилишга олтиди.

Самбочининг тақрибиса йил сайин орта борди. Кураш майдонидан ўзини эркин хис қиладиган бўлиб қолди. У энди халқаро беллашуларни кўлаб машқларга эътибор беришни одад қилди. Унинг бундай интилишлари катта ютуқ билан яқунланди. Хоразмлик полвон шу йилнинг февраль ойида қишлоқ спортчилари СССР Биринчилиги мусобақасида биринчи ўринни эгаллаб, қўсига олтин медал тақди. Куръоз шу кунларда устоз, самбо бўйича республика терма командасининг баш тренери Г. Калеткин раҳбарлигида йирик мусобақаларга ҳозирлик қуроқда.

Ш. МУҲАММАДЖОНОВ.

ХОККЕЙ

ЖАҲОН ВА ЕВРОПА ЧЕМПИОНАТИ

Бутун Финляндиянинг пойтахти Хельсинкида шайбали хоккей бўйича жаҳон ва Европа чемпионатига старт берилди. Қарийб 9,5 миңг томошабонга мўлжалланган «Явахалли» муз майдонига чемпионат иштирокчилари — СССР, Швеция, ЧССР, Польша, ГДР ва Финляндиянинг давлат байроқлари ҳийлаб қайди.

Мусобақа иштирокчилари совриндор ўринларини эгаллаш учун ҳар жиҳатдан пухта ҳозирлик қурдилар. Устозлар командалар ўтказган ўртоқлик учрашуварларида хонейчиликнинг маҳоратини синиқдилар. Чемпионатта майдон эгалари ҳам пухта таредуд қурдилар.

— Биз жаҳон чемпионларидан булак командаларини енгитиш шайлавиб турибмиз, — деди журналистлар билан суқбатда Финляндия терма командасининг катта тренери К. Нумминен. — Совет хонейчиликларини ҳам мағлуб этсан, ажабмас...

Куйида хоней мухлисларнинг марияниш телевидение орқали кўрсатилган биринчи давра учрашуварли кўни ва вақти билан таъкидлашамиз. 5 апрель соат 00.30 да СССР — ГДР; 6 — 20.15 да Польша—Швеция, 00.30 да ГДР—Финляндия, 7 — 19.25 да Швеция — ЧССР; 00.30 да Финляндия — СССР; 8 — 00.25 да СССР — Польша; 20.55 да СССР — ГДР; 9 — 20.55 да ГДР — Швеция; 10 — 20.55 да ЧССР — СССР; 00.25 да Финляндия — Швеция; 12 — 20.55 да ЧССР — СССР; 00.25 да Финляндия — Швеция; 13 — 00.30 да Швеция — СССР ўйинлари кўрсатилди.

Редактор М. ҚОРИЕВ.

105117	1—50	40	14206	03*	500	172095	02*	500
105300	48*	2500	142673	32*	500	172167	02*	500
105375	38*	500	142816	1—50	40	173063	19*	500
105628	4—50	100	144594	02*	500	173323	18*	500
105751	01*	1000	144698	09*	1000	173603	07*	500
106356	1—50	40	146786	45*	500	173746	13*	500
106518	20*	500	147093	41*	500	174157	07*	500
107519	1—50	40	148030	08*	500	174737	1—50	40
107796	1—50	40	148473	43*	500	175244	46*	1000
108426	35*	500	148805	19*	500	175568	45*	500
108427	42*	500	149170	1—50	40	175568	1—50	40
109901	28*	1000	149335	27*	500	176063	17*	500
110693	1—50	100	149933	18*	500	176181	24*	2500
111884	05*	1000	151277	41*	500	176829	50*	500
113492	07*	500	151294	12*	500	176910	31*	500
113871	1—50	40	151304	46*	500	177729	1—50	100
113878	28*	500	152224	1—50	40	177875	16*	1000
114286	1—50	40	152315	27*	500	177883	18*	500
115181	09*	5000	153053	1—50	100	178555	41*	500
115575	42*	500	153342	1—50	40	179123	44*	500
115596	19*	500	153400	41*	500	179827	1—50	40
115914	05*	5000	153767	21*	500	179866	07*	2500
116462	41*	500	153909	27*	500	180594	19*	1000
116695	20*	1000	153940	45*	500	180942	28*	500
117942	19*	500	154208	12*	500	181552	1—50	100
118396	33*	1000	154317	1—50	40	181569	46*	500
118884	50*	2500	154711	20*	500	181861	39*	500
119480	15*	500	155694	38*	500	181864	47*	500
119705	47*	500	155860	40*	500	181995	38*	500
119837	1—50	40	156469	1—50	100	182505	14*	1000
120603	36*	500	157178	1—50	40	183869	46*	500
120877	1—50	40	157472	12*	500	184981	39*	1000
121225	46*	500	157815	07*	500	185040	33*	500
121773	1—50	40	158616	1—50	100	185054	24*	500
122937	24*	500	158621	25*	500	186069	1—50	40
123234	37*	500	159329	1—50	40	186669	29*	500
123269	34*	500	159554	48*	500	188854	1—50	40
124291	31*	500	160100	1—50	40	189331	41*	500
124840	1—50	40	160252	50*	500	190698	38*	500
125834	31*	500	160424	42*	500	191041	1—50	100
125885	24*	500	162293	19*	500	191863	32*	500
126406	13*	500	162466	44*	500	193780	1—50	40
126971	1—50	100	162670	29*	1000	195252	43*	500
127810	31*	1000	163154	16*	1000	196155	38*	500
128102	42*	500	163207	17*	500	196715	1—50	40
128731	1—50	40	163265	1—50	40	197656	1—50	100
129272	1—50	40	164066	04*	500	197966	24*	500
129485	1—50	100	164972	17*	500	198544	1—50	100
129551	06*	500	165180	46*	500	199464	14*	500
129824	03*	500	165846	24*	500	199464	14*	500

105117	1—50	40	14206	03*	500	172095	02*	500
105300	48*	2500	142673	32*	500	172167	02*	500
105375	38*	500	142816	1—50	40	173063	19*	500
105628	4—50	100	144594	02*	500	173323	18*	500
105751	01*	1000	144698	09*	1000	173603	07*	500
106356	1—50	40	146786	45*	500	173746	13*	500
106518	20*	500	147093	41*	500	174157	07*	500
107519	1—50	40	148030	08*	500	174737	1—50	40
107796	1—50	40	14					